

šol pred seboj, tako je zunanja forma posneta po dobri tradiciji. Ko pa jih pogledaš bliže, vidiš, da predstavljajo prizore iz sodobnega življenja, vojne, igre in dela. Tradicionalne tipične barve in značilna poraba zlatih svetlob — vse je ostalo, se še bolj rafiniralo in se v formi prilagodilo naravnost orientalski fantastiki, ki se je prav rada tudi že pred boljševisko dobo oglašala v ruski, posebno dekorativni umetnosti. Vse je ostalo na videz kot v najboljših časih že nekoliko prezrelega ikonopisja, le duh se je temeljito izpremenil. globoka mistika verskega doživetja in zavzetja pred neupodobljivim se je umeknila programski vsakdanjosti, ki ji nevsakdanjo pomembnost skuša prigrlojufati blesteči, igrivi videz. Rešili so sicer videz, formo, a dušo, ki jo je skozi stoletja oživljala, so pregnali iz nje.

Umetnostno-zgodovinski rezultat te razstave je tako za rusko kakor še posebno za nerusko umetnostno znanost ogromnega pomena. Pred nami oživi namreč fenomen abstraktnega, trajno idealističnega stila, ki živi samo iz notranjih doživetij in trajno prezira neposredne vtise realnega sveta. Pa tudi v tem okviru deluje logika stilskega razvoja, kakor ga poznamo iz zapadnoevropskega miljeja, le da na zapadu tudi ikonski vzporedna religiozna in cerkvena umetnost prav pogosto zaniha vsaj do realizma, če ne prav do naturalizma in je v zapadni likovni umetnosti njeno realistično stopnjevanje prav bistven pogon njenega napredka. V ruski ikonski umetnosti pa ostane prevesje stalno na strani idealizma, v njem samem pa se vrši določna rast iz konstruktivnega, oblikovno jasnega do bohotno razcvetenega idealizma, v katerem bujna forma naravnost preste prvotno idejo in jo zatemni. Značilno za ta značaj ikonske umetnosti je tudi, da kadar sprejema od zunaj elemente (posebno z zapada v baročni dobi) in jih porablja, sprejema vedno gotove formule, v obliki novih ikonografskih oblikovanj, ne prevzema pa nikdar principov, iz katerih so ta izrastla, in tako vsaj na videz ostane sebi zvesta do zadnjega.

Rast in razvoj ruske ikone gre od tektonske enostavnosti h komplicirani sestavnosti, od miselno in čustveno preproste monumentalne neposredne učinkovitosti k elegantni ali graciozni živahnosti in doktrinarosti. Arhaična frontalnost, omejenost na glavni predmet, enostavna preglednost in modra resnost so znaki prve dobe ruske ikone. Še v XIV. in začetkom XV. stol. vlada v osnovi ta duh in višek popolne skladnosti med idejo in nje utelesitvijo, med ekspresivno jasnostjo forme in upodobljene ideje imamo v Rubljovi sv. Trojici. V 2. polovici XV. in v XVI. stol. sledi doba gracioznosti, ki nenaravno stopnjuje vitkost telesnih oblik, uveljavlja vedno večjo živahnost tudi v kompoziciji in končno preide v izrazito eleganco, obogača detajle z ornamentiko, se igra s formami in končno ustvarja že skoro nepregledne, radi igrivosti in bujnosti forem naravnost nerazrešljive kombinacije. Ker se stopnjuje ta nebrzdana sestavnost vzporedno s sestavnostjo zamislov, ki izvirajo iz kompliciranih doktrinarnih sestavov, doseže ruska ikonska umetnost v XVII.

RUSKA IKONA, KRIŽANJE (XV./XVI. STOL.)

stoletju tako stopnjo nepreglednosti, formalne in miselne zamotanosti, da je za njeno razumevanje potrebna obširna literarna razlaga, poznanje celih molitvenih ali doktrinarnih tekstov in da se ji v tem oziru v zapadni umetnosti do sličnih miselno izkalkuliranih zamotanosti nazarenske umetnosti ne more nič primeriti.

Za to, kako podrejeno sprejema bistvene zapadne elemente in kako jih zna vselej podrediti svojemu bistvu, sta pa posebno značilni sliki št. 127 in 128 z začetka XIX. stol., kjer so prevzete popolnoma zapadne pridobitve realistične prostornine, a sta kljub temu oba prizora iz meniške legende predstavljena v tako pristni tradiciji, da sta prav ti ikoni spadali med najučinkovitejša dela vse razstave.

Res je na drugi strani, da je posebno v XVIII. stoletju zapad oblikovno že preraščal ikonsko tradicijo, ne samo z uvajanjem baročne in posebno rokokoške ornamentike, ampak tudi značilne obdelave in celo obraznih tipov; celo tradicionalne zlate svetlobe pri modeliranju predmetov je preoblikoval v spiralnem ali sličnem zmislu, a vse to dejstva o trdoživosti ikonske tradicije ne izpremeni: prava ikona je ostala le ona tradicionalnega tipa, ki je tudi nadvladal takoj, ko se je